

УДК 339.727.22

Мелешенко Р.А.¹ Мелешенко А.І.²

¹ студ. гр. ГФ-217 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ГОЛОВНІ ФАКТОРИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ УТВОРЕННЯ СВІТОВОЇ РИНКОВОЇ ЦІНИ НА ГАЗ

Відносно ринку газу для довгострокових контрактів найбільшого поширення набули дві цінові концепції. Перша з них передбачає, що ціна газу визначається з урахуванням вартості заміщення його іншим альтернативним енергоносієм. За такого підходу споживачі платять за газ приблизно таку ж ціну, як і за інші альтернативні види палива. Концепція ціноутворення за принципом заміщення (netback) отримала назву «Гронінгенської» і була розроблена Урядом Нідерландів спільно з компаніями «Shell» та «Esso» на перших етапах розробки родовища Гронінген (Нідерланди) у 1960-х роках. Відповідно до Гронінгенської концепції принцип заміщення у ціноутворенні доповнювався іншим, не менш важливим принципом, який передбачав довгостроковий характер експортних контрактів. Такий підхід дозволяв максимізувати ресурсну ренту, мінімізувати ризики експортерів та імпортерів газу, забезпечував фінансову стабільність учасників ринку, гарантував окупність інвестицій, пов'язаних із розробкою родовища та будівництвом транспортних мереж. На цих же принципах на початку 1970-х років здійснювалися масштабні проекти щодо будівництва магістральних газопроводів із Західного Сибіру до Європи, реалізація яких розтяглася на десятиліття. Прив'язка ціни газу до цін на нафту і нафтопродукти, а також контрахтування відповідних обсягів газу на довготривалий період були вигідні як Радянському Союзу, так і європейським споживачам газу. Друга концепція ціноутворення у довгострокових контрактах сформована на основі методу «витрати плюс», за якого ціна включає витрати виробника та надбавку з метою компенсації постійних витрат. Дана концепція базується на Рікардіанському підході до економічного використання обмежених (вичерпних) ресурсів. Зауважимо, що у світовій торгівлі природним газом на основі довгострокових контрактів

найбільшого поширення набула саме перша концепція, що ґрунтується на використанні принципу заміщення. Окрім того, в процесі чинної практики укладання довгострокових контрактів, було вироблено ряд обов'язкових базових умов, основними з яких стали: 1) зобов'язання продавця щодо постачання обумовлених контрактом обсягів газу у визначені терміни та на довготривалий період із забезпечення потужностей для транспортування газу до кордону країни-споживача; 2) зобов'язання покупця оплачувати мінімальні законтрактовані обсяги газу у визначені терміни, незалежно від того, чи здійснювався фактичний відбір газу за принципом «take or pay» (бери або плати); 3) встановлення ціни газу на основі концепції заміщення періодичним її коригування (найчастіше щоквартально) для врахування зміни цін на альтернативні енергоресурси. Відповідно в довгострокових контрактах став застосовуватися, так званий, формульний підхід, сутність якого полягає у встановленні взаємозв'язку між ціною газу та цінами на альтернативні енергоресурси

Торгівля газом на основі короткострокових контрактів стала можливою в умовах лібералізації газових ринків та формування конкурентного середовища. В світі еволюції конкурентного газового ринку розвиваються та удосконалюються форми короткострокової торгівлі. Для прикладу у Великобританії короткострокова торгівля природним газом розпочалась у 1989-1990 роках як двосторонній ринок, де продавці і покупці домовлялися про умови постачання газу шляхом двосторонніх переговорів.

Формування спотових ринків газу стає можливим за умов достатньої лібералізації газових ринків, наявності великої кількості видобувних компаній та продавців і покупців газу, розвинутих газотранспортних і розподільних мереж із запасом надлишкових потужностей. На основі даних методом статистичної регресії встановлено тісний кореляційний зв'язок між цінами на нафту і газ в умовах короткострокової торгівлі. Отримані нами дані свідчать, що тісний кореляційний зв'язок між цінами нафти і газу при короткостроковій торгівлі зберігається і в умовах пікових коливань цін, які змінювалися впродовж аналізованого періоду у 3-4 рази. Можна констатувати і той факт, що при короткостроковій торгівлі часовий розрив між зміною цін на нафту і газ мінімальний, а за довгостроковою торгівлю становить від одного до дев'яти місяців залежно від умов конкретних контрактів. Наявність тісного кореляційного зв'язку між цінами нафти і газу і та обставина, що саме ціна нафти є первинною, а ціна газу - похідною, дозволяють прогнозувати рівень цін на газ, виходячи з прогнозів нафтових цін.